

Az Egyek-Pusztakócsi tájrehabilitációs program (1976-2009)

Lengyel Szabolcs¹, Lontay László², Gőri Szilvia², Molnár Attila²,
Kiss Béla³, Sándor István² és Aradi Csaba²

¹ Debreceni Egyetem, Ökológia Tanszék
² Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság
³ BioAqua Pro Kft.

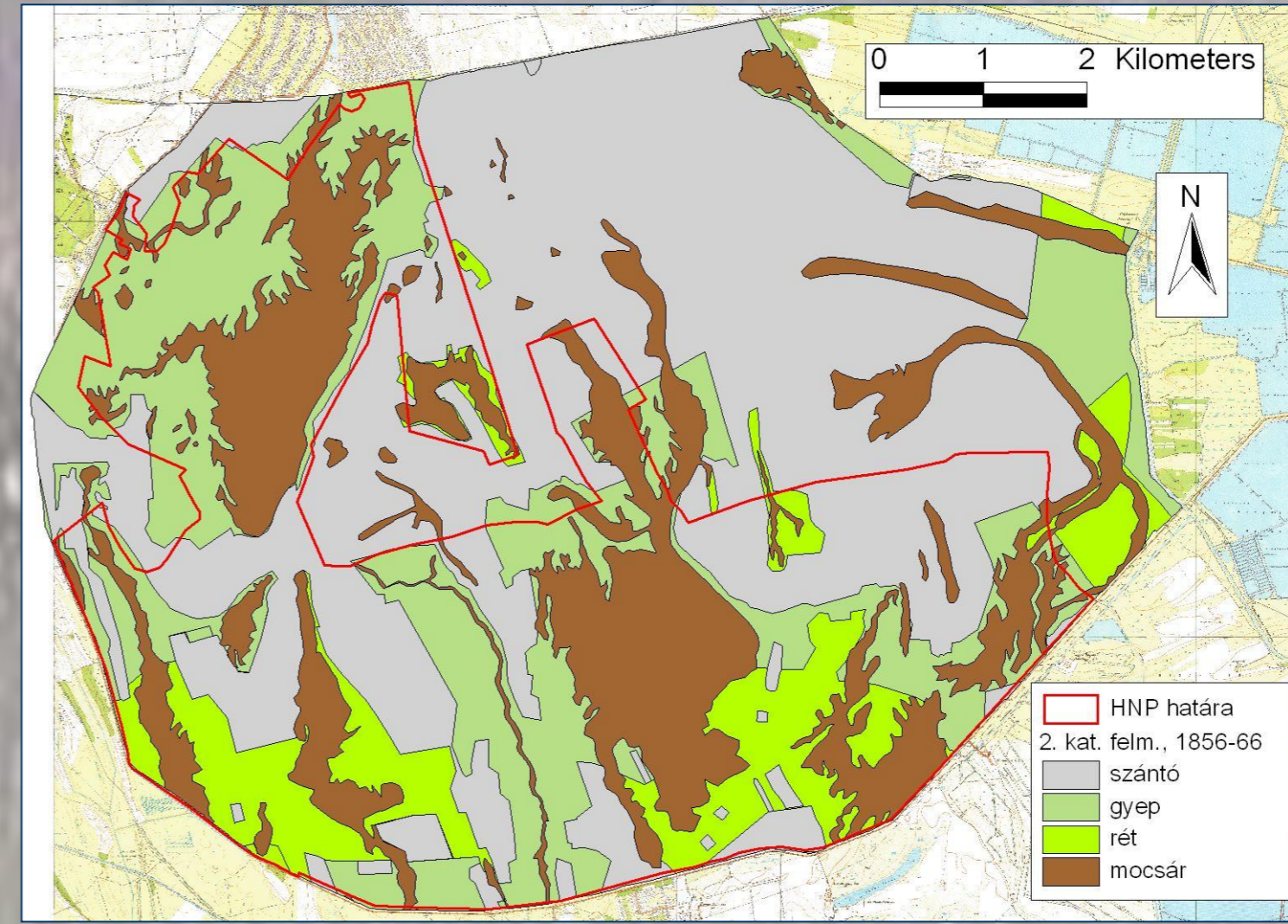
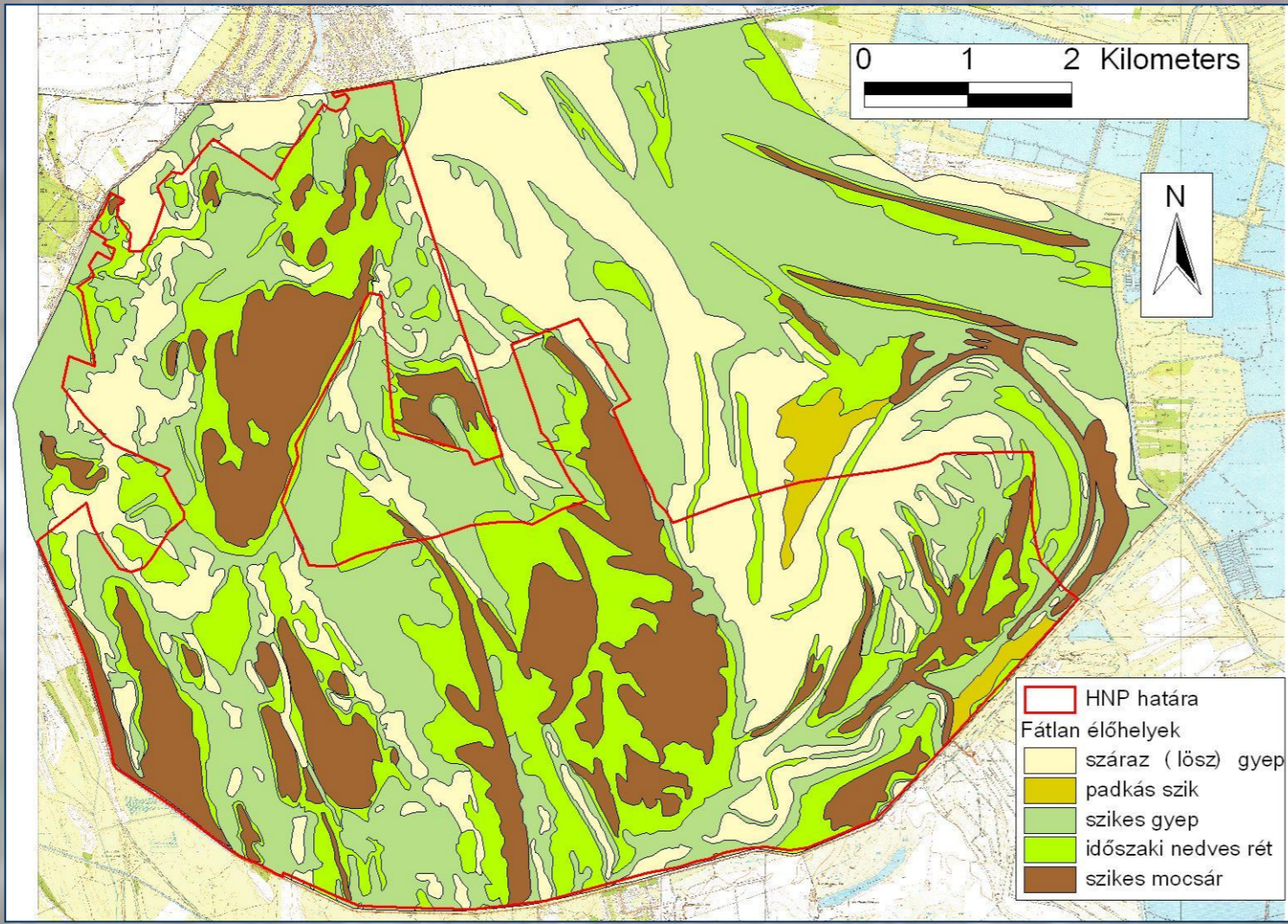
Az Egyek-Pusztakócsi mocsárrendszer (7000 ha) a klasszikus Hortobágy, a Nagykunság és a Tisza ártere között átmenetet képező, változatos geomorfológájú terület. A táj kialakulásában a Tisza áradásainak, a növényevő megafauna (a bronzkor óta háziasított formák) legelésének és taposásának, valamint a tűznek lehetett fontos szerepe.

A mocsárrendszert a történelmi időkben érő legfontosabb hatások:

1. az erdők letermelése, a fás területek visszaszorulása (16.-17. sz.)
2. a fátlan területek hasznosítása legeltetéssel
3. a vízlevezetés (18. sz.), a Tisza-árvizek elmaradása (19. sz.), a mocsarak csapolása, melioráció, belvíz-csatornázás (20. sz.)
4. a gyepek feltörése, a szántóművelés kiterjedése és intenzifikációja.

A fátlan élőhelyek potenciális térképe.

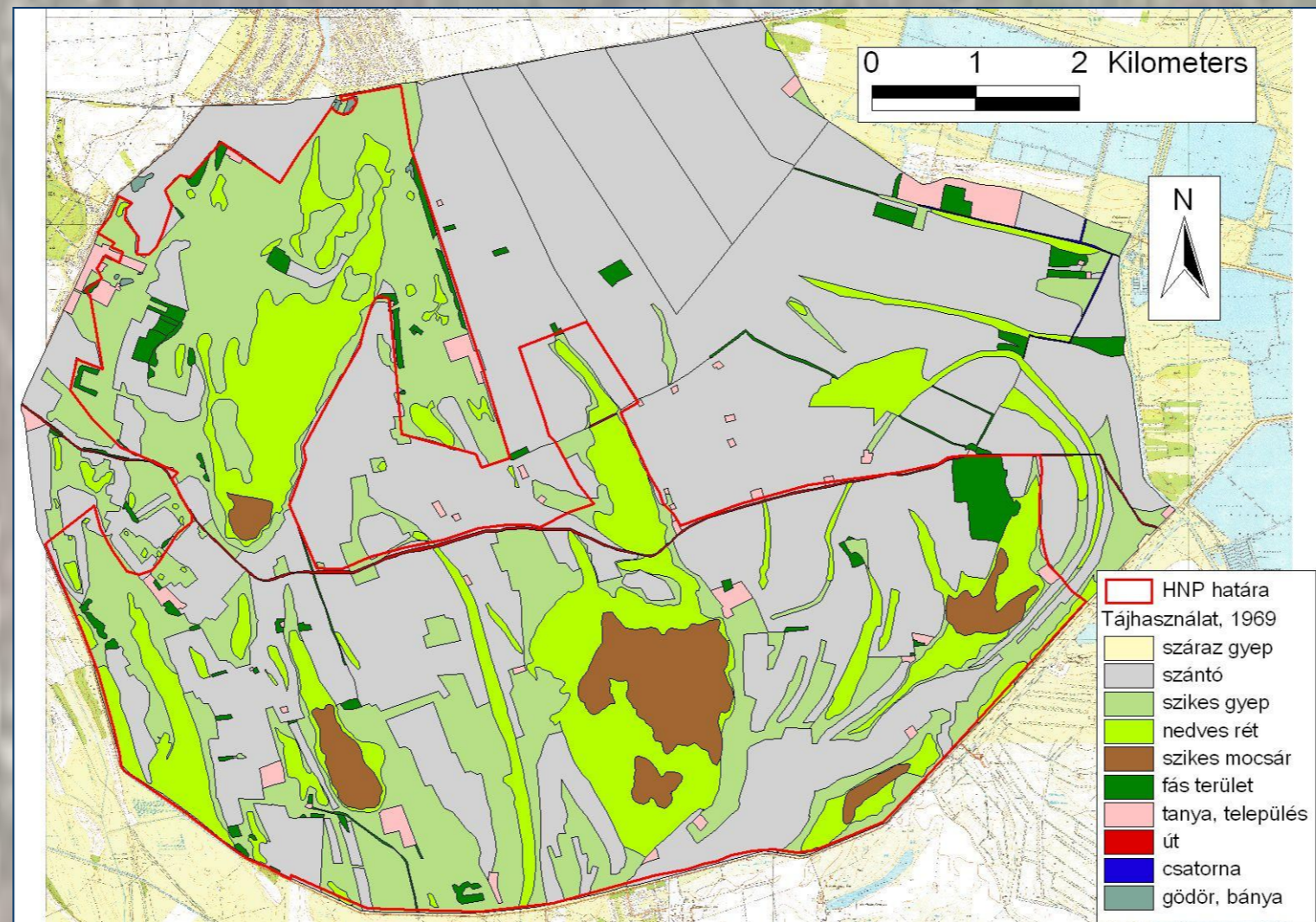
A becslés szerint a történelmi idők előtt a terület 37%-a szikes gyeppel, 24%-a száraz (lősz)gyeppel v. fás területtel, 22%-a időszakosan árasztott réttel ill. 17%-a egész évben víz alatt álló szikes mocsárral volt borítva.

A négy legfontosabb élőhely kiterjedése a 2. katonai felmérés (1856-66) idején.

A szántók aránya már a 19. sz. közepén is magas, 46% körüli volt. A terület 22-22%-át tették ki a szikes gyepek és mocsarak, és mintegy 9%-át az időszakosan vízzel borított rétek.

A mocsárrendszer több hullámban zajló szárazodása nyomán 1969-re a mocsarak a terület 3%-ra szorultak vissza, helyüket rétek foglalták el (14%), és az összterület 55%-át szántóként művelték.

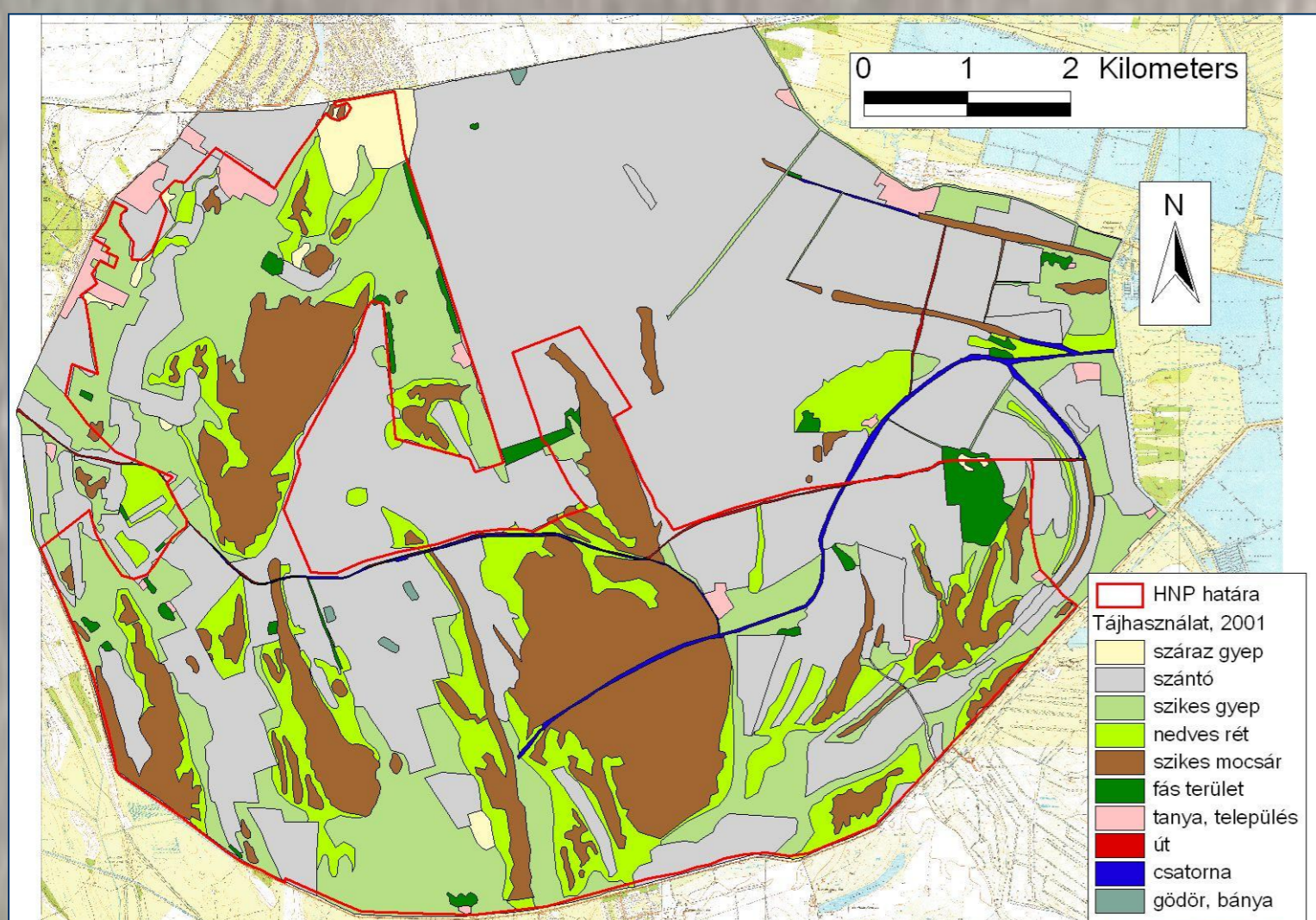

Egyszerűsített élőhelytérkép: 1969-es állapot.

Az 1973-ban megalakult Hortobágyi Nemzeti Park egyik első élőhely-rehabilitációs programja az Egyek-Pusztakócsi mocsárrendszer további leromlásának megakadályozására indult 1976-ban.

A tájszintű rehabilitáció első, 1996-ig tartó üteme a vízpótló csatornák kiépítését, a vizes élőhelyek hidrológiai helyreállítását célozta.

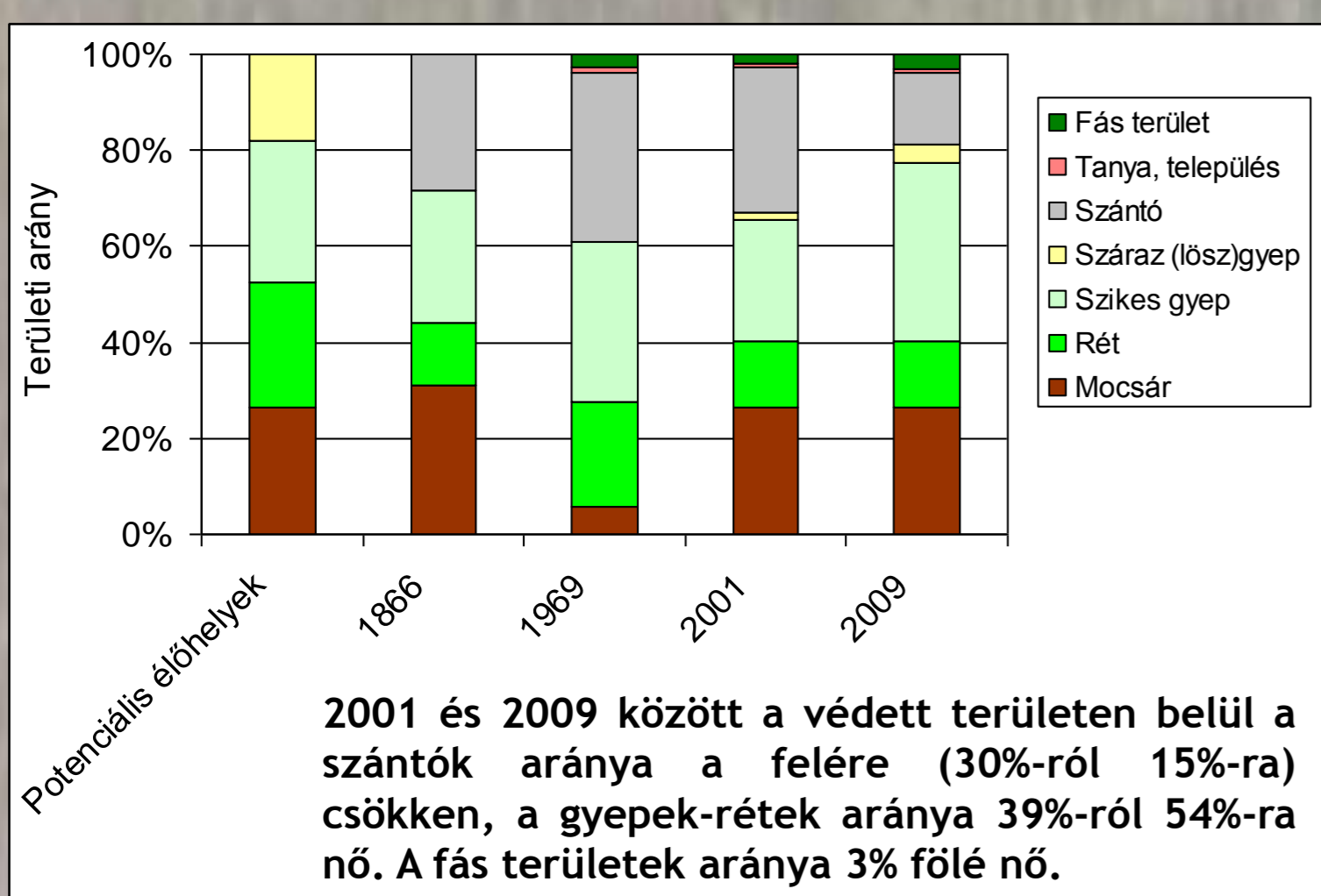
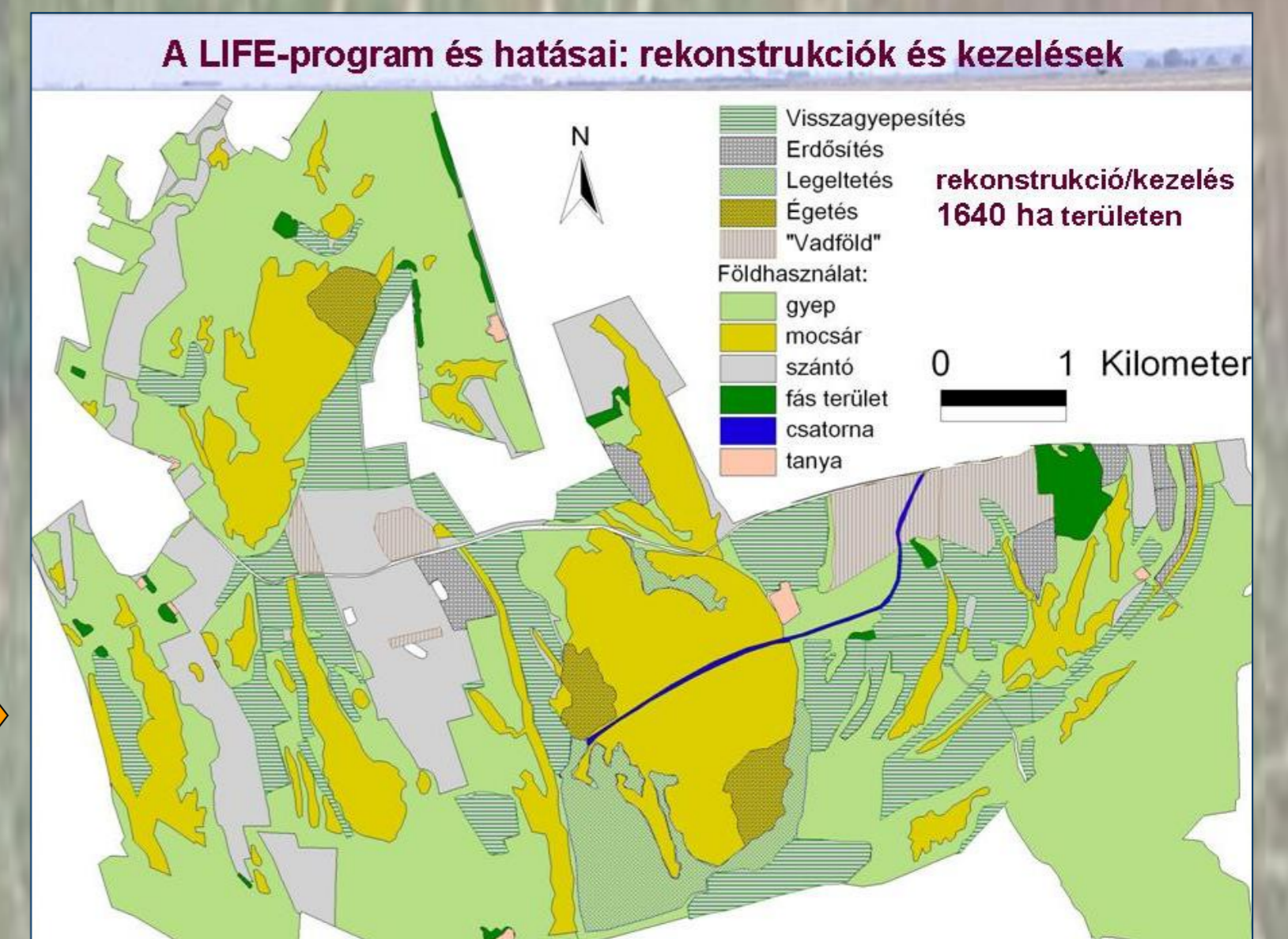

Egyszerűsített élőhelytérkép: 2001-es állapot.

A hidrológiai rekonstrukció következtében a mocsarak jórészt regenerálódtak. Területi kiterjedésük (16%) megközelítette a Tisza-szabályozás előtti állapotot és ismét számos természetvédelmi értéket jelentő faj állományának adnak otthont.

Ugyanakkor továbbra is magas maradt a szántók aránya (52%) és a gyepek fragmentáltsága. A vegyszerhasználat veszélyeztette a mocsarakat és gyepeket, illetve alacsony volt az élőhelyek sokfélesége. Ezen hatások csökkentésére indult a tájszintű rehabilitáció második üteme.

A tájrehabilitáció jelenleg (2004-2008) zajló második ütemének általános célja a gyepterületek helyreállítása és a rehabilitált mocsarak védelme és természetvédelmi kezelése. A projektet támogatja az Európai Unió LIFE-Nature programja.

2001 és 2009 között a védett területen belül a szántók aránya a felére (30%-ról 15%-ra) csökken, a gyepek-rétek aránya 39%-ról 54%-ra nő. A fás területek aránya 3% fölé nő.

A főbb élőhelytípusok területi részesedése a 2. katonai felmérés idején, a rehabilitáció előtt (1969), az első ütem végén (2001) és a második ütem végén (2009) a védett területen (4000 ha).

A LIFE-program keretében a táj további jelentős átalakítása történik. A 4000 ha-os védett terület 40%-án végzünk élőhely-rekonstrukciókat és természetvédelmi kezeléseket.

A szántók felét visszagyevesítjük (cél: 150 ha lőszpusztagyep, 530 ha szikes pusztta) vagy erdősítjük (80 ha). A megmaradó szántók 24%-át extenzíven műveljük ragadozó- és vízimadarak táplálékbazisának biztosítására.

A mozaikosság növelésére szolgál a fás területek létesítése és a mocsárszegélyek legeltetése ill. taposása, valamint égetéses kezelése.

A legeltetési rendszer kiterjesztésével az optimális természetvédelmi kezelést a védett gyepterület 54%-án (1200 ha-on) biztosítjuk.

Egyszerűsített élőhelytérkép: 2009-es állapot.

A projekt végére természetvédelmi szempontból kedvezőbb, mozaikosabb tájszerkezet, gazdagabb, sokféle élőhelystruktúra és az ökológiai adottságokhoz jobban illeszkedő földhasználat jön létre, valamint jelentősen csökken az emberi tevékenységek zavaró hatása.

